

Torna l'escriptora

Maria Aurèlia Capmany abandona aquests dies l'àrea de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona. A través de la conversa, en fa ara balanç. Ens comenta, també, projectes molts pròxims, com ara un parell de novel·les i un volum de memòries a punt d'editar.

Lluís Bonada

Maria Aurèlia Capmany, que el dia 3 d'agost vinent farà seixantannou anys, ens ha rebut en el despatx de la regidoria de cultura de l'Ajuntament de Barcelona que ella va inaugurar al remodelat Palau de la Virreina, un palau que, si féssim cas de la llengua propagandística municipal, hauriem de dir que «s'ha posat guapo», és a dir, que fa molt de goig.

Als seixanta anys, Maria Aurèlia Capmany deixa la responsabilitat de la cultura municipal —un càrrec molt festejat, ens deia aquell dia Ferran Mascarell, als passadissos de la Virreina— i, com a regidora, es posa a disposició del que Pasqual Maragall li encarregui. La política municipal cultural i el seu ofici d'escriptora seran els dos temes de la conversa. La seva última novel·la publicada és *La color més blau* —deu mil exemplars venuts a Planeta— i la més famosa, quasi tan famosa com ella, és *Un lloc entre els morts*, que, segons el *Diccionari de la literatura catalana* d'Edicions 62, va guanyar «en forma inesperada el premi Sant Jordi». Maria Aurèlia Capmany torna amb empenta a la literatura catalana. Ens promet tres llibres nous i, segons sabem, moltes editorials han començat a comprar-li les seves novel·les dels cinquanta, dels seixanta i dels setanta per fer-ne edicions noves. I ara, seguim i escoltin.

—*¿Quina idea teníeu sobre el que havia de ser una regidora d'un ajuntament tan important com el de Barcelona i quina en teniu ara, quatre anys després?*

—En principi, no l'he modificada, la idea. Una altra cosa és el que es pot fer. Quan els meus amics em proposen polítiques culturals redemptores i em critiquen la meua, els contesto que, per fiar-me del que ells em diuen, els hauria de veure amb un pressupost a les mans i veure què farien. Amb això, vull dir que tota política cultural no és sols un projecte, sinó també una exigència, amb unes coordenades clares:

pressupost i demanda.

—*Si em permeteu una confessió personal, us diré que, sempre que us he sentit fent un discurs en un acte oficial, m'ho he passat tan bé com quan us lleigeix un article. Són discursos molt ben lligats, malgrat que semblen improvisats, molt amens i fins i tot divertits i ara no em ve al cap un altre polític que els sàpiga fer millor. ¿Quin n'és el secret?*

—La gent té la impressió que improviso i es queda entusiasmada i diuen: «Que bé que improvisa». En primer lloc, no improviso mai. Em preparo el discurs, amb més o menys dedicació, segons el tema, però sempre a partir d'una estructura prèvia que em faig. D'altra banda, hi ha un cert do, no hi ha dubte, de la paraula, i un ofici. Pensa que he estat professora de filosofia durant muntanyes d'anys. I que la meua militància antifranquista em va portar per tots els pobles i poblets de la geografia catalana. Les primeres vegades que feia conferències sofria un trac tan intens que, per evitar que la veu em perdés, havia après a parlar amb un respir curt que no arribés al fons dels pulmons. Un bon dia, com que la vida et fa una psicoanàlisi gratuïta, vaig descobrir que ja no calia fer-ho i que podia respirar fins a les costelles. Per als teatres —jo també he fet teatre—, el trac és molt important. L'actor que no té trac rarament passa corbata. Potser és que el trac, aquest pànic que t'obliga a fer una fuga endavant, fa segregar les glàndules que et donen una superintensitat en l'activitat mental, com si t'autodroguessis.

I, és clar, els actors que no tenen trac i surten com si passegessin pel saló de casa, no adquireixen mai aquesta intensitat. La gent, quan faig un discurs, té la impressió que allò és nou, pel to.

«Han distorsionat Pla, a base d'agafar-lo com a bandera».

D'altra banda, aquesta capacitat de fer-me entenedora, que he exercit sempre, de vegades, en certs sectors intel·lectuals del país, m'ha fet mal, perquè ho atribueixen a la superficialitat. Perquè confonen deliberadament profunditat amb caos mental, i t'asseguero que no és el mateix.

—*Capacitat, la de fer-vos entenedora, que també apliqueu a la literatura.*

—És el mateix. La gent que em diu que el meu llenguatge és elemental és que no m'ha llegit. Si algú s'entreté a percaçar el meu vocabulari, s'adonarà que no és limitat. Cosa que no té cap mèrit, perquè la llengua catalana ha estat la meua única llengua de cultura. Totes les altres, castellà, francès, italià, són auxiliars. El que passa és que una certa gent es pensa que escriure bé en català vol dir utilitzar els «llurs» i els «quelscoms». Nosaltres, els alumnes de l'Institut-

Escola, fèiem al senyor Aramon, que n'era professor, la següent broma. «Senyor Aramon, àdhuc, quelcom, ensem, de bell antuvi. Ara que ja ho hem dit, deixi'ns parlar tranquils».

—*Vós heu estat una escriptora que s'ha ocupat públicament del problema de la llengua literària catalana. Darre-rament, vàreu replicar a Modest Prats les seves opinions pessimistes sobre la prosa catalana.*

—Al senyor Prats, li deuen agradar aquestes *boutades* com la de dir que la prosa catalana no existeix. Li deu agradar que parlin d'ell. És com si jo digués: a Barcelona no hi ha autobusos, i em dediqué a fer un article per dir que això que la gent creu que són autobusos són cangurs. I potser trobaria algú que em creuria, vés a saber.

—*¿Hi ha hagut grups de pressió d'escriptors, morts o vius, que hagin intentat influir sobre la regidora de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona?*

—Sí. Per exemple, els verdaguerians. Però, no per raons literàries, sinó per moltes altres raons. Moltes vegades, el nom d'un escriptor serveix de bandera, i desgraciat el que li passa. Verdaguer va ser un home perseguit en el doble sentit de la paraula. No només perquè va ser maltractat, sinó perquè va ser utilitzat com a bandera, i això

és perjudicial. Un altre cas és el de Josep Pla. L'han distorsionat, a base de voler-lo agafar com a bandera, fins i tot allò que ell és. Però suposo que això deu passar a tot arreu.

—*Al marge de consideracions polítiques, sembla que, per les idees que teniu de la llengua literària, en Pla no us hauria de fer els escarafalls que us fa. Ell també es va oposar al llenguatge artificios dels noucentistes.*

—Pla no va ser un autor contra els noucentistes. Jo li he sentit dir sobre la llengua catalana les mateixes obsessions dels noucentistes. Per exemple, la frase catalana —deia— no admet l'hipèrbaton. En una conversa, quan encara conversàvem, em va insistir molt dient-me. «Senyoreta, recordi: La porta és verda». I repetia moltes vegades la frase com fan els oradors de Convergència. I jo li vaig contestar. ¿Senyor Pla, i si resulta que el que jo vull dir és «Que verda que és la porta»? I em va contestar amb un exabrupte: «Quina collonada». En Pla creia en els principis del noucentisme. Creia en la norma i creia en la simplicitat sintàctica. Li agradava molt dir que Azorín escrivia en català. I ell, en la seva obra, té una tendència a aquest enravenament d'una sintaxi elemental. El que passa és que Pla va connectar amb un cert esperit de català de classe mitjana i li va dir les coses que li agradava sentir. I parlo del Pla de cap aquí. El Pla jove, el de la *Revista de Catalunya*, el periodista polític que no va arribar a la maduresa, està per estudiar, i era tota una altra cosa.

—*¿Durant els anys que heu estat regidora de Cultura, heu tingut temps de llegir?*

—M'ha estat molt difícil. He perdut el ritme normal de les meves lectures. Entre altres coses, perquè he estat una lectora molt noctàmbula i, durant aquests quatre anys, per vergonya meua, m'adormia abans d'haver llegit la segona ratlla. Aleshores llegia a l'estiu. I amb prou feines tenia temps d'engolir tot el que em proposava llegir. Abans, durant molt de temps, em vaig dedicar a parlar dels llibres que es produïen en català, sense una preocupació de crítica, sinó de lectora, com diu la Woolf. Aquesta obligació imposada em feia molta bona lectora, i ara ho vull recuperar.

—*¿Ara que deixeu Cultura, què és el que us reca més de no haver fet?*

—Una relació de lligams culturals amb els sindicats. Vaig tenir molts bons contactes amb els dirigents dels sindicats, però no hem sabut vehicular aquesta relació entre els sindicats i la cultura de l'Ajuntament. Després, te-

mes que em feien molta il·lusió des del començament. Per exemple, provocar l'escenificació d'espectacles genuïnament catalans. És trist que continuem sent la ciutat, com va anomenar-la Xavier Fàbregas, de reestrena preferent.

—*¿Els anys viscuts a l'Ajuntament, us han servit com a fons d'anecdotari per alguna novel·la, o us han enriquit la vostra visió de la gent?*

—Sí, evidentment. En primer lloc, perquè la vida política no crema, enriqueix. Cansa molt, però enriqueix. Si no hagués estat per la vida política, hi hauria coses que no hauria entrellucat mai. No sols en barriades i gent de barriades, sinó sectors productors de cultura. Per tant, m'ha enriquit, sense cap mena de dubte. Els intel·lectuals tenim una tendència abusiva a voltar-nos de la gent que ens agrada, de la gent amb els quals quasi ens entenem per al·lusions, per indicacions, per començaments de frase. És molt important descobrir que hi ha altres llenguatges i altres tipus de sensibilitats que no tenen res a veure amb la teua. Descobreixes, entre altres coses, que cada nucli professional té les seues pròpies síndromes de psicosis, no vull dir que cada ofici sigui necessàriament neuròtic, però sí que adquireix unes tendències perfectament inconfusibles. I això t'impulsa també a la autoanàlisi.

—*¿La novel·la, o les novel·les, es troben ja força enllestides?*

—Mentre he fet de regidora m'ha estat molt difícil començar-ne cap. Ficar-te en una novel·la vol dir treballar-hi constantment per no perdre'n el fil i la visió de tota l'obra. Si ho deixes per un temps i ho has de recomençar de nou, no la pots fer. Aleshores, en vaig començar a fer una de petita, per veure si així me'n sortia. I també la vaig empantanegar. De manera que, ara, entre l'estiu i la tardor, n'acabaré dues. Però el més divertit del cas és que, com que escriure és una necessitat per a mi, em vaig trobar escrivint unes memòries, cosa que no havia fet mai, i ja en tinc el primer volum, *Mala memòria*, que serà, probablement, el que sortirà ben aviat.

—*¿Aquestes memòries abasten èpoques diferents de la vida?*

—En certa mesura sí, i en certa mesura, no. Com que el present domina més que l'evocació del passat, vaig seguir aquest sistema tan recorregut que és el *flash back*. Sempre parteixo d'un fet actual des d'on pesco un determinat record. El recurs no és original. Em podries retreure un antecedent enormement atractiu, que és el volum de records de Nabòkov.

—*¿Hi feu història familiar?*

DOMÈNEC UMBERT

—Sí, sí. Faig una reivindicació agressiva de Sebastià Farnés, sacrificat pels catalanistes de dretes. I faig també una reivindicació del meu pare.

—*A l'Institut-Escola vàreu tenir Ramon Esquerra de professor, mort durant la guerra civil, un gran historiadur i coneixedor de la literatura de tot el món, malgrat la seva joventut. ¿Com vàreu saber la notícia de la seva mort?*

—Primer se'l va donar per desaparegut. Va ser molt trist. L'impacte que la guerra va causar en Ramon Esquerra és per fer-ne una novel·la. Era un home d'una gran intel·ligència i generositat, d'una elegància intel·lectual extraordinària, i una persona d'una gran vitalitat. I, en canvi, la guerra civil el va ensorrar, el va desfer. Homes més fràgils van aguantar bé el colp de la guerra civil. En Ramon Esquerra penso que es va negar a acceptar-ho, i això li va costar la vida. Era un dels nois brillants d'aquella universitat autònoma que van venir a l'Institut-Escola a fer de professors, com Jordi Maragall,

Domènec Casanovas, en Pep Calsamiglia, Eduard Valentí, Vicens Vives i Ramon Aramon.

—¿Podríeu fer-nos cinc cèntims de les dues novel·les que prepareu?

—La gran es dirà *El cap de Sant Jordi*, i la petita, *La trampa*. La primera és tota la lluita entre catalans i venecians per aconseguir la relíquia del cap de Sant Jordi, que se'ls escapava saltant d'illa en illa, accentuant la rivalitat entre les dues potències mediterrànies, en temps de Pere el Cerimoniós. Com saps, van guanyar els venecians, perquè el cap és a l'illa de San Giorgio, on s'han reunit Reagan i companyia. He tingut la temptació d'acabar la novel·la amb aquesta reunió, però no sé si ho faré. *La trampa* és la història d'un personatge que només té temps de fer uns mesos de guerra. M'agradaria que fos una anàlisi de les raons que porten gran part de la humanitat a estimar la lluita armada, perquè si als homes no els agradés la lluita armada, no la farien. I això és un tema que m'ha apassionat sempre. La

gent que diu que les guerres no agraden a ningú no saben el que diuen. Les guerres han fet que molta gent s'ho passés extraordinàriament bé.

—És la primera vegada que tinc l'oportunitat d'entrevistar un alt responsable de la política cultural de casa nostra i no vull deixar passar l'ocasió sense preguntar què és això de la modernitat, perquè és una cosa que sento invocar sovint i amb la qual es gasten part dels diners que em treuen de la cartera.

—Li preguntes a una persona que no se li hauria acudit mai de dir aquesta paraula. Jo no parlaria mai de modernitat ni de postmodernitat. Per moltes raons. En primer lloc, els historiadors un dia s'asseuran i dividiran la història d'una altra manera més entenedora. Els que la van dividir entre antiga, mitjana i moderna ja van haver d'afegir-hi contemporània, i aquí estem. Vinga a ser contemporanis. Depèn de ser contemporanis de qui. Els noucentistes ja es van rebel·lar contra la modernitat. Recordat d'aquell eslògan

«Continuem sent la ciutat de la reestrena preferent».

d'Ortega: «Nada modernos y muy siglo XX».

Els que es modernitzen, a mi, em fan riure molt. I penso en aquella senyora mallorquina que s'havia pentinat sempre amb un monyo al bell mig de la clepsa, que era com anaven les dones a principi de segle; ella no va canviar i es van succeir les modes dels cabells a la *garçon*, de les melenes, dels tupés anomenats «Arriba Espana», dels cabells tallats curtíssims com la protagonista de la pel·lícula basada en la novel·la *Per qui sonen les campanes*, i un bon dia, les dones es van tornar a posar un monyo sobre la clepsa, i ella va dir, molt convençuda: «Ho veieu, no hi ha temps que no torni». Ara, en Jaume Vidal ha publicat una novel·la que es titula *La vida fàcil*. L'havia escrita a finals del 50 i havia quedat enterrada en un calaix. És d'una postmodernitat que enamora. Si en aquest país hi hagués crítics, dirien que la influència d'en Milan Kundera és evident, tot i que, podria afegir, Jaume Vidal no ha llegit mai Milan Kundera. Té una linealitat narrativa que és el que ara es porta literàriament i és el que ha donat fama a Kundera. Quan vaig llegir Kundera, vaig dir: em recorda l'Escola de Sabadell, en Trabal i companyia.

—¿Com definiríeu una política municipal cultural d'esquerres?

—M'agrada molt que m'ho preguntis. La cultura no és d'esquerres ni de dretes. La cultura és allò que la humanitat és capaç de segregar al llarg de la seva història. I la humanitat és múltiple. I els artistes han estat integrats o marginats segons les circumstàncies. Aquesta idea que l'artista ha de ser forma del sistema és una idea romàntica, actual. Esquil, Shakespeare, Lluïl, Ausiàs March, van ser gent integrada i respectuosa dels poders. És la revolució romàntica que es planteja el problema de situar-se a la contra. Però tot, tot és cultura.

Ara, quan a una persona li dones un pressupost i l'ha de distribuir, llavors és quan es pot parlar de política cultural. I et diré més, tota política és política cultural, perquè quan la senyora Thatcher, per fer estalvis, retalla el teatre, fa política cultural. I quan el senyor Pasqual Maragall, en canvi, augmenta el pressupost de l'àrea de cultura d'una manera importantíssima per possibilitar el reviscolament, la conservació i la millora dels museus, de l'àrea teatral, ell també està fent política cultural i política cultural d'esquerra, comparada amb la de la senyora That-

cher. I que consti que et parlo de la senyora Thatcher perquè no vull baralles amb els nostres veïns. Fer política cultural és prou divers, prou ambigu, afortunadament, perquè hi càpiga no sols la conservació i la dignificació de l'herència rebuda, sinó el suport a les activitats més elementals però altament lúdiques que sorgeixen espontàniament del teixit social. Aquí està el *quid* de la qüestió. Conjuminar una cultura d'elit, no en caldria una altra, amb la creativitat lúdica del poble. I que consti que el meu ideal és que tots i cadascun de nosaltres pugui fruir de tots els dots de la cultura. I, quan dic això, vull dir: una entrada al Liceu és més barata que una entrada al futbol i, en canvi, per la mentalitat d'uns quants, el Liceu continua sent un concepte de cultura d'elit i el futbol, de cultura popular.

—*¿El fet que, a diferència d'altres dirigents socialistes, no hàgiu entrat en el joc de la polèmica entre els dos partits majoritaris, si bé tampoc no us heu estat de criticar la política de CiU quan heu cregut convenient, us ha perjudicat, dins del partit socialista?*

—No, no. En absolut. Dins del partit, tinc l'acord incondicional del partit. Quant a la meva conducta respecte a CiU, es fonamenta en una qüestió: que la Generalitat és meua. El fet que hi tinguin majoria en el Parlament no me la pren, i que no s'ho pensin, perquè no me la prenen. Per tant, joestic disposada a discutir una política defensada per un grup determinat, amb tots els drets que em dona el fet de viure en una democràcia. Però, si jo passo comptes a la Conselleria de Cultura, en un moment determinat, respecte a unes propostes determinades, ho faig a favor de la mateixa Generalitat de Catalunya que em representa i d'acord amb el que pensa el meu partit, que està representat al Parlament com a primera força de l'oposició.

Quan vaig portar a l'Ajuntament el pla de museus, de Lluís Domènech, i que remodelava a fons el patrimoni museístic municipal, a la vegada que feia una proposta global del que ha de ser el futur de la política museística catalana, vaig convèncer l'oposició i en el ple de museus es va aprovar per unanimitat. Jo no volia que el pla de museus fos ni un èxit meu personal, ni tan sols un èxit del govern de socialistes i comunistes a l'Ajuntament de Barcelona, sinó que fos tot l'Ajuntament, previ estudi del pla, qui es fes responsable d'una remodelació museística que ha de durar, com a mínim, deu anys i que ha de costar molt més de mil milions.

—*¿En els partits polítics, hi ha tantes capelletes com en el gremi de la cultura?*

—¡Ui!, moltes menys. Evidentment, hi ha afinitats electives. Però moltes menys capelletes que, per exemple, a la Universitat. Una vegada, un universitari amic meu em va dir. «Maria Aurèlia, quin disgust m'has donat». I jo no em vaig estar de dir-li que, el dia que la Universitat es comporti èticament com es porta la gent d'un partit,

DOMÈNEC UMBERT

«La cultura no és d'esquerreres ni de dretes».

milloraran moltíssim. Entre altres causes, perquè dins d'un partit, la gent diu les coses clares i, quan hi ha discussions i tensions, es ventilen.

—*¿Trobeu que les capelletes literàries amb poder han perjudicat la vostra carrera?*

—I tant. Ho brodo. I això a les meves memòries sortirà. Jo puc entendre per què en Franco em va fastiguejar. Però que l'*Enciclopèdia Catalana* i Edicions 62 em van assetjar per la fam, això no ho entendre mai. I va ser així. I encara ningú no m'ho ha sabut explicar. Jo no vaig començar a col·laborar a l'*Enciclopèdia* fins a la lletra «f», quan en Max Cahner es va fer càrrec de la part catalana. Fins aquell punt, vaig ser absolutament prohibida. Amb l'agreujant que el director, Jordi Carbonell, va venir a sopar a casa meua per dir-me que no col·laboraria mai a l'*Enciclopèdia*. I no em va donar cap raó. Però va venir la crisi i després sí que vaig col·laborar-hi, amb l'excusa que algú havia de fer l'article sobre feminisme. Quan havia hagut de

dir que no. Però el que passa és que sóc una persona rancuniosa mentalment, però a l'hora de la veritat, m'afluixo. En Jaume em diu que no tinc prou dignitat. I ara a Edicions 62 m'han reeditat una novel·la, *El gust de la pols*, en una col·lecció de butxaca, no sé quin. Al seu temps es van negar a publicar *Un lloc entre els morts* a El Balancí. La novel·la va estar als calaixos d'Aymà i, després, d'Edicions 62, durant deu anys en total, del 59 al 68.

Com a cosa pintoresca i divertida, Edicions 62 tenia un informe en què es recomanava que no es publicqués l'obra perquè jo no tenia la categoria d'investigadora per fer l'estudi del protagonista. Quan, després, la novel·la va guanyar el Sant Jordi, es van quedar amb un pam de nas.

I una altra anècdota. Una vegada vaig tenir la següent conversa amb Joan Oliver. «Maria —ell em deia sempre Maria— ens hauries de donar una novel·la perquè la gent compra les teves novel·les». I jo li vaig haver de dir que no, perquè no en tenia cap en venda. I va dir: «En Cendrós diu que em vaig deixar escapar *Un lloc entre els morts* i és cert, perquè me la vas portar i la vaig tenir al calaix». I jo li vaig contestar: «Sí, durant deu anys». I Joan Oliver em va dir aquesta resposta realment antològica: «És una llàstima, Maria, perquè quan la vas publicar, la vaig llegir i em va agradar força». I la novel·la es va convertir en la meua *Vaca cega*, de tan popular que es va fer. □